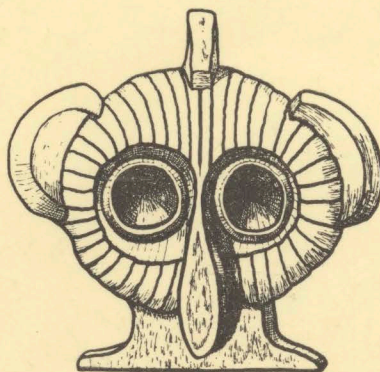

Härlanda
Gravfält B

GAM

1963

Göteborgs stadsmuseum
Arkeologisk arkivrapport

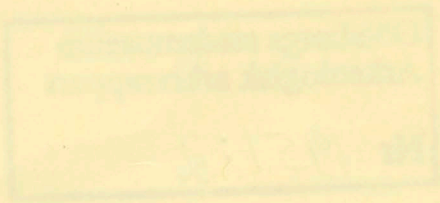
Nr 1951:2

GÖTEBORGS ARKEOLOGISKA MUSEUM

ÅRSTRYCK

MAA

1983

Omslagsbilden: Djurhuvud från ett bronsbeslag från 900-talet, okänd fyndort. Se H. Wideen, Västsvenska vikingatidsstudier, Göteborg 1955, s. 79, fig. 112. Teckning av Sven Vinderød.

FORNGRAVARNA I HÄRLANDA, GÖTEBORG. II. GRAVFÄLT B.

AV ÅKE FREDSJÖ

På åsen väster om Kageledsgatan i Härlanda ligger två små gravfält, det ena i norra ändan, det andra i södra (karta, fig. 7). Dessa forntida gravfält, de enda man känner inom Göteborgs stads gamla område, blev med anledning av att centrala delen av åsen skulle bebyggas år 1951 undersökta av Göteborgs arkeologiska museum genom författaren. Undersökningen gav oväntat märkliga resultat. För undersökningen av det norra gravfältet i Härlanda, gravfält A, kunde författaren redan året därpå lämna en redogörelse i Göteborgs musei årstryck.¹⁾ Innan en publicering skedde av undersökningen av gravfält B bedömdes det som önskvärt att viss kompletterande grävning här blev företagen. Under de år som gått sedan 1951 har denna emellertid inte kommit till utförande, och då författaren insett att han inte själv får möjlighet att företaga densamma, efterkommer han härmed gärna en önskan om en kortfattad berättelse över undersökningen av gravfält B.

B 1. Gravhög, åsens största fornlämning, belägen på själva ås-krönet. Av oval form, längd utmed åsriktningen 16–18 m, bredd ca 12 m, skenbar höjd 1,1 m. Gräsbeväxt, men sten synlig överallt i högytan, som flerstädes, dock ej i mitten, uppvisade hålör, efter äldre grävningar (eller sättningar) i högen. Fig. 8–11.

Centralt i högens yta förekom ett ca 10 cm tjockt, hårt sammanpackat träkollager med järnspikar, smält buteljglas m. m., utgörande de tydliga spåren av den eld som varje påskaftonskväll brann här fram till bebyggelsens tillkomst i slutet av 1940-talet. Ställvis, som utfyllnad i hålör, förekom dessa bålrester ned till ca 30 cm djup.

Högen utgjordes av ett jordklätt röse av klumpstenar av starkt varierande storlek; sådana av två mans lyft var inte ovanliga. Regelbunden stenläggning iaktogs inte och namn av kantkedja för-tjänar inte den ojämna kontur som rösets yttersta stenar bildade. Röset var byggt jordfritt, sten låg överallt vid sten och jorden

¹⁾ Å. Fredsjö, Forngravarna i Härlanda, Göteborg. I. Gravfält A, i Göteborgs musei årstryck 1951–52, s. 286 ff.

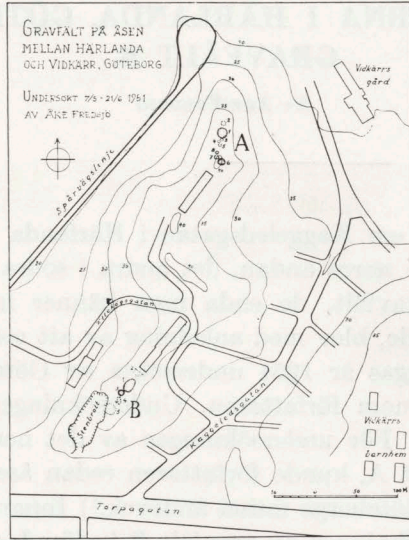

Fig. 7. Karta över gravfält A och B i Härlanda. Av bebyggelsen på åsen har endast de närmast gravfälten belägna huslängorna angetts.

Fig. 8. Gravfält B från NO, före undersökningens början. I förgrunden högen B 1, i bakgrunden Torpagatan. Foto Åke Fredsjö.

Fig. 9. Gravfält B. Högen B I synlig mot husgaveln. Avvägningsinstrumentet står uppställt i stensättningen B 4. Däremellan skymtas svagt den låga B 3. Från NV. Foto Åke Fredsjö.

Fig. 10. Hög B. I. Sydvästra kvadranten avtorvad. Från S. Foto Åke Fredsjö.

HÄRLANDA GÖTEBORG

GRAV B 1

ÅF 1951

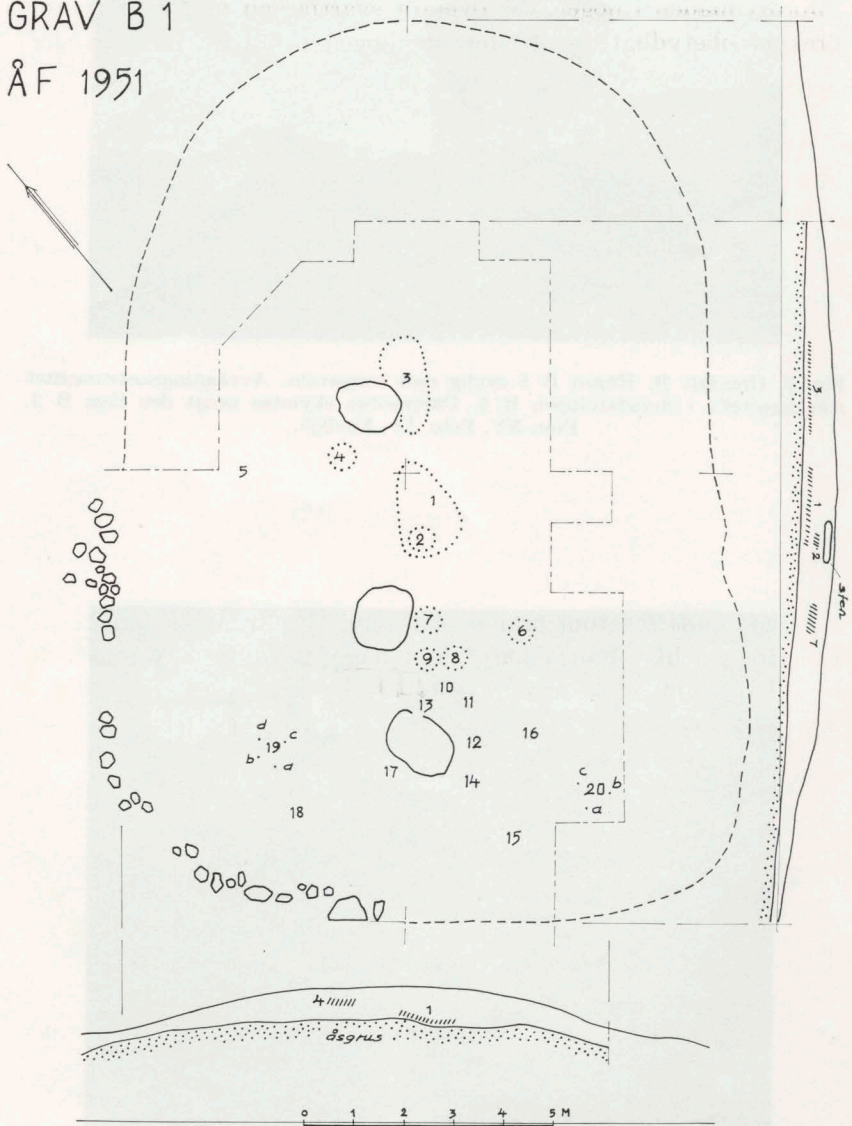

Fig. 11.

mellan dem var lös. Tre stora, ungefär i högens längdaxel liggande stenblock nådde upp i högytan — två av dem stack något upp över denna — men de bottnade i åsgruset och torde vara ursprungliga. Högens verkliga, byggda höjd var endast 60 cm.

Jordfyllnaden i högen var överallt svartfärgad men rent träkol förekom obetydligt. — Väster om högen och i en liten svacka närmast norr om stenbrottet (se kartan) fanns, som upptagna provgropar utvisade, dylik svart jord intill 40 cm under markytan.

Röset var byggt på den gamla markytan. Det gamla markyte-lagret, som var hårt att gräva i, svartfärgat och genomgående av 7 cm mäktighet, innehöll en och annan slagen flintskärva.

På högens botten, på den gamla markytan, anträffades två fläckar av spridda fåtaliga brända ben, den ena centralt under högmitten nr 1 (se plan), den andra strax norr därom, nr 3. I nr 1 uppträdde benen inom en yta av ca 1,6 m längd i N-S och ca 1 m bredd. De låg i västra kanten av en fläck grop av 2 à 2,5 m diameter, men något samband mellan gropen och de brända benen bestod inte. Också i gropen fanns nämligen det gamla markyte-lagret och benen låg ovanpå detta.

Benfläcken nr 3 var också av långsträckt form och orienterad i N-S samt nästan delades av det nordligaste av de nämnda tre stenblocken.

I nr 1 fanns förutom brända ben (60 gr.) tre grova krukskärvor från troligen lika många kärl, samt något träkol, i nr 3 (där benmängden utgjorde 65 gr.) tre små krukskärvor av 6 mm tjockt, gulbrunt gods, samt, men antagligen från underliggande lager, ett flintstycke med någon tillslagning.

Ovanför nr 1 påträffades på ett djup i högen av 30—40 cm en liten, mer koncentrerad, mellan stenar inkilad anhopning av brända ben (170 gr.) jämte fem krukskärvor av grovt gods från flera kärl, nr 2. Ovanför denna benkoncentration låg horisontalt och med översidan uppe i kollagret från påskelden en långsträckt sten, av 80×35×17 cm storlek. Denna sten var den enda vid undersökningen påträffade av utpräglad längdutsträckning.

Överallt i högen, såväl ytligt som djupare, påträffades krukskärvor, bortsett från nedannämnda urnegrav nr 6, inalles något över 600 st, samtliga oornerade. Där de förekom mer än enstaka låg de i regel ganska ytligt och några gånger samman med obetydliga mängder av brända ben. Fyndplatserna är angivna med nr å planen i fig. 11 och, i de fall där brända ben förekom till-

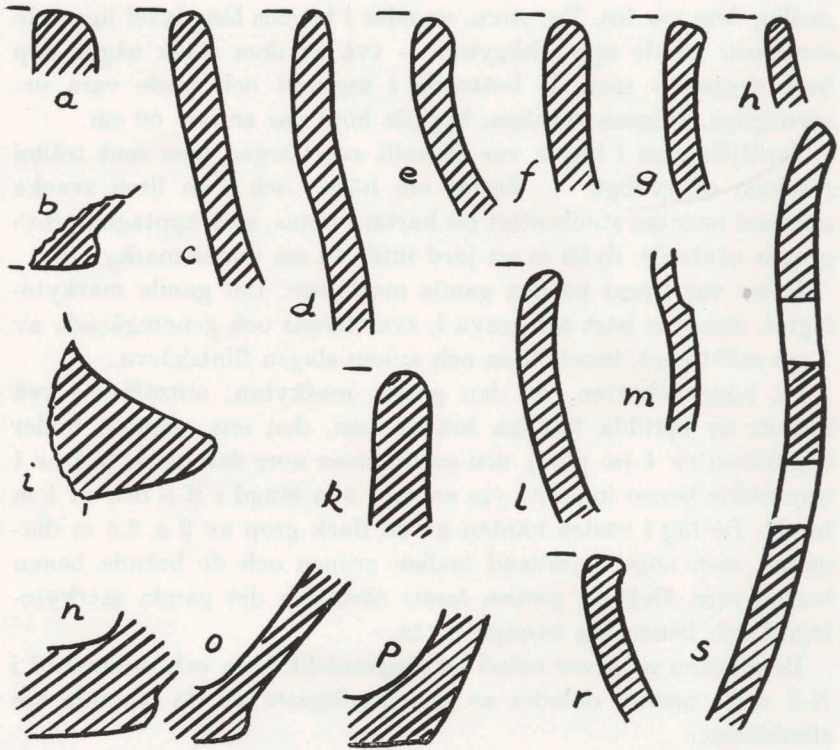

Fig. 12. Profiler av krukskärvor, funna i B I (med fyndplats angiven inom parentes): a-c (4), d-f (u.f.o.), g (11), h (12), i (7), k (19), l (17), m (12), n-o (14), p (5), r (13), s (17). Skala 5/6

sammans med krukskärvorna, har numret prickecirklats. Benförekomsterna, förutom de redan nämnda nr 1-3, var följande.

Nr 4: brända ben (15 gr.) samt ett 70-tal krukskärvor, mest flagor, av flera kärl, men flertalet från ett med inåtgående kant (fig. 12 c) av gulgrått, 6-7 mm tjockt gods med vittrad yta; bland övriga skärvor märks en kantbit av grövre gods (fig. 12 a) och en liten bottenbit (fig. 12 b) samt några intill 20 mm tjocka skärvor av brunt, mer fast gods.

Nr 6: strax under grästorven i en i högytan synlig grop påträffades en flat sten av $45 \times 38 \times 4-6$ cm mått. *Ovanpå* denna sten låg ett 20-tal brända benbitar och ett 70-tal krukskärvor, mest flagor, av ett lerkärl av grått, 7-11 mm tjockt gods med slät men å nedre delen av buken, dock ej närmast botten, sandrabbig yta.

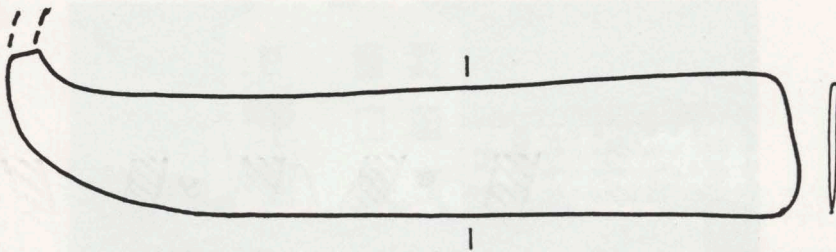

Fig. 13. Rakkniv av brons med avbrutet handtag, från urnegrav B 1: 6. Skala 8/9.

Invid södra kanten av stenen, i höjd med denna låg några få krukskärvor, de flesta tillhörande ett plant lerlock med svag ring (vulst) innanför kanten, av gråbrunt löst gods. Under stenen och omgivet av små klumpstenar, möjligen avsiktligt lagda, fanns brända ben (55 gr.), en rakkniv av brons med avbrutet handtag (fig. 13) och en mängd krukskärvor av samma slag som de skärvor som fanns ovanpå stenen och tillhörande ett stort lerkärl med markerad skuldra och med en bukdiam. av ca 26 cm; av kärlets kant finns tyvärr inga bitar.

Nr 7: brända ben (75 gr.) och ett litet antal krukskärvor, mest flagor, av gulgrått gods, därav en bit av en stor vulst (fig. 12 i) och en kantbit av ett kärl med inåtgående rand.

Nr 8: brända ben (65 gr.) och några flagnade krukskärvor av gråbrunt gods.

Nr 9: brända ben (15 gr.) och 15 flagnade krukskärvor av löst, gulgrått-gulrött gods, av vilka fem kunnat hopsättas till ett stycke av ett lerlock med inre fals, av ca 12 cm diameter.

Övriga fyndplatser gav endast keramik, oftast av enkelt slag eller i dåligt bevarat tillstånd. Mindre än 25 krukskärvor fanns på nr 5, 10, 13, 15, 16 och 18, mellan 25 och 60 krukskärvor på nr 11, 12 och 14, medan nr 19 och 20 (som båda bestod av flera fyndfläckar) vardera innehöll omkr. 100 krukskärvor. I fig. 12 är några mer karakteristiska skärvor avbildade i profil. Av bättre, tunnare gods är endast några på nr 12 funna bitar (fig. 12 m). En krukskärva från nr 14 och en från nr 15 har visat sig höra samman med några på nr 17 funna bitar av ett kärl med öra (fig. 12 s).

B 2. Stensättning, antagligen rund och av 8–9 m diameter, förstörd till mer än hälften vid grundgrävningen för huslängan norr om B 1.

Fig. 14. I förgrunden stenar tillhörande stensättningen B 4, därbakom B 3 till hälften avtorvad och bakerst B 1 under utgrävning. Från SV. Foto Åke Fredsjö.

Stensättningen, med stora stenar i ett lager, var täckt av gräs-torv. Centralt var jorden mellan och under stenarna av svart färg. Mellan antagliga mitten och kanten i öster påträffades ca 25 cm under markytan och under en liten sten några få brända ben (10 gr.) och ca 40 små krukskärvor av gulrött, ini svart gods av 5–6 mm tjocklek; en liten kantbit (fig. 20 a) torde visa att kärlet haft något utvikt rand; en skärva (fig. 20 b) har linjeorne-ring.

B 3. Grävhöj (kant i kant med B 1), gräsbevuxen, diam 7,5–8 m, höjd 0,15–0,4 m, med stenar synliga i centrum och här och var i högens utkanter. (Fig. 8, 9, 14–16).

Högen utgjordes av ett lågt jordtäckt röse, vars yttre stenar blott låg i ett lager och vars yttersta inte bildade någon fotkedja.

I högens sydvästra del påträffades, vid A (se plan, fig. 15) några få brända ben och en krukskärva av grovt gods, vid B några få brända ben och en flintskärva, vid C lite brända ben (30 gr.)

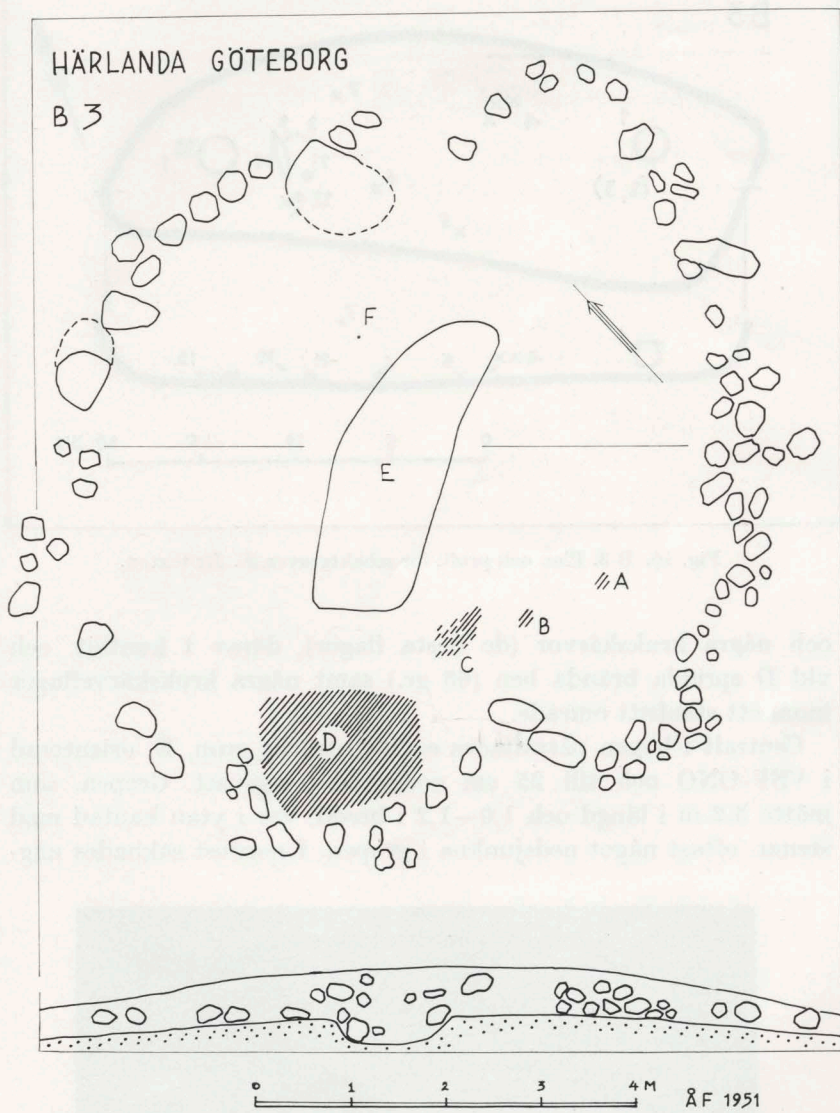

Fig. 15. B 3. Plan och profil. För beteckningar se text.

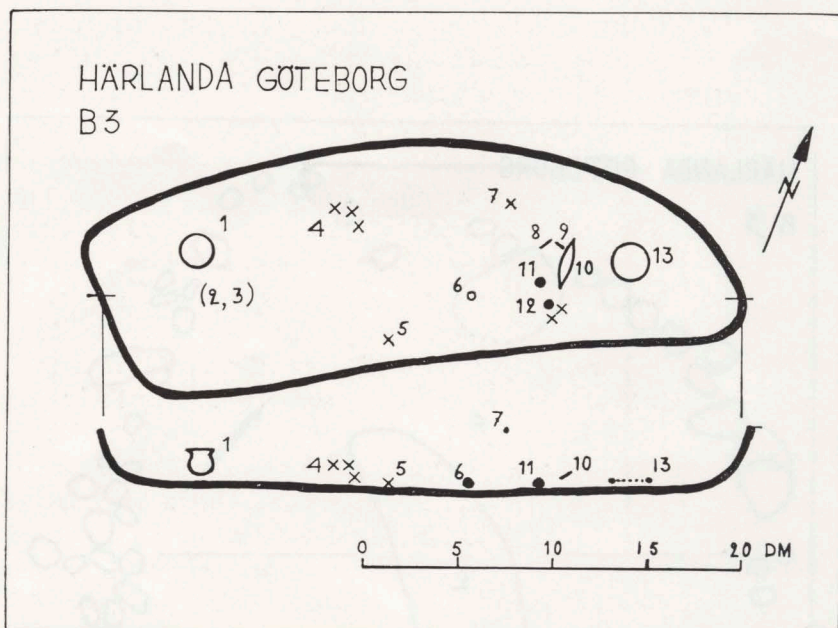

Fig. 16. B 3. Plan och profil för schaktgraven E. Jfr texten.

och några krukskärvor (de flesta flagor), därav 1 kantbit, och vid D spridda brända ben (65 gr.) samt några krukskärveflagor inom ett stenfritt område.

Centralt i högen påträffades en långsträckt grop, E, orienterad i VSV-ONO och till 25 cm nedgrävd i åsgruset. Gropen, som mätte 3,2 m i längd och 1,0–1,2 i bredd, var i ytan kantad med stenar, oftast något nedsjunkna i gropen. I nordost saknades någ-

Fig. 17. Profil i B 3, visande tvärsnitt genom schaktgraven E. Från SV
Foto Åke Fredsjö.

Fig. 18. Fynd i schaktgraven E i B 3. Foto Tage Ingvar.

ra stenar i denna "stenram" och i nordväst var den "ersatt" av en stor, jordfast sten, som förorsakat en stark skevhet hos gropen.

På botten i denna grop påträffades vid 1 (se plan i fig. 16 och fig. 18) en ornerad lerurna av blanksvart gods, vid 4 en klump av rost och trä(?)-rester, ovanpå vilken, 10 cm över botten, låg två pärlor (ur rostklumpen framtoogs ett järnföremål, en pryld(?), 8,5 cm lång, som i ena ändan har rektangulärt, i andra kvadratiskt tvärsnitt), vid 5 två brända benbitar, vid 6 en liten spirallagd ring av brons, vid 7 (direkt på den jordfasta stenen) tre glaspärlor, vid 8 ett järnföremål, 12 cm långt, med rektangulärt tvärsnitt och i ena ändan rätvinkligt omböjt, samt ett spik(?)huvud, vid 9 ett starkt rostet järnföremål av 5 cm längd och med rundat tvärsnitt, vid 10 (några cm över botten) ett vävsvärd av järn med trärester kring tången, vid 11 ett miniatyrlerkärl, vid 12 en sländtrissa av järn, diam. 3 cm, en nål av järn, 10 cm lång, samt två glaspärlor, och slutligen vid 13 en dubbel, 20 cm vid hartsring, tätningen av botten till ett träkärl. I närheten av 1, dock ej in situ, fanns två spännen av brons (2-3), båda fragmentariska. Vid sällning av jorden i gravgropen, som var svart och fet,

framkom flera pärlor, de flesta från grannskapet av nr 1, fem hartsringsbitar, också från gropens västra del, samt, men från gropens östra del, ett litet, fragmentariskt, 4 cm långt föremål av järn, som synes i ena ändan ha en snedställd, konvex egg, en läderkniv(?).

Vävsvärdet, sländan och pärlorna upplyser att den gravlagda varit en kvinna, som bör, på grund av gravgåvornas lägen, ha jordats med huvudet i väster.

Beträffande några av de i graven funna föremålen torde en kort kommentar här vara på sin plats. Bronsfibulorna har ingenting bevarat av nål, nålhållare eller fjäderanordning. Den ena, av s. k. Sackrau-typ, har plan, trekantig fotplatta ornerad med medelpunktscirklar. Den har en nära motsvarighet i en skelettgrav från Ytter-Restad i Hälta socken.¹ Av den andra fibulan finns i behåll den bandformiga, starkt böjda bågen, vilken längs kanterna är ornerad med koncentriska cirklar, samt ett stycke av en antagligen trekantig platta; möjligen har detta spänne varit likarmat.

Av pärlorna, 52 st. samt några fragment, är 18 av bärnsten, 4 av blått glas, 1 av ljusgrönt glas, 1 av grågult glas, samt 17 av gul och 11 av rödbrun glasfluss. Endast en pärla, den av ljusgrönt glas, har kvadratisk tvärsnitt, de övriga är runda och, frånsatt några av bärnstenspärlorna, helt låga. Det bör tilläggas att flera blå glaspärlor var så sköra att de smulade sig mellan fingrarna vid upptagandet. Fyndomständigheterna för pärlorna visar att de varit strödda i graven, inte burna i halsband. En pärla påträffades för övrigt utanför gravgropen, vid F.

Den vackra, svarta lerurnan har bandformig hank, repstavlist i halsvecket och på skuldran en av vågräta, lodräta och snedställda hålkälar sammansatt ornering, som uppvisar s. k. brytning i mönstret. Godset i urnan är grått, med blanksvart yta och 4—5 mm tjockt.

Kittringarna (från 13) har tätat ett träkärl (ej barkkärl), av B-typ enligt Granlund.² Några vid sållning av jord (ovisst vari-från) framkomna hartstättningsbitar härrör från ett kärl av A-typ.

¹) G. Sarauw — J. Alin, Götaälvsområdets fornminnen, Gbg 1923, s. 322, fig. 174:6.

²) J. Granlund, Hartstättningar till svepta träkärl under äldre järnålder, i Fornvännen 1939, s. 257 ff.

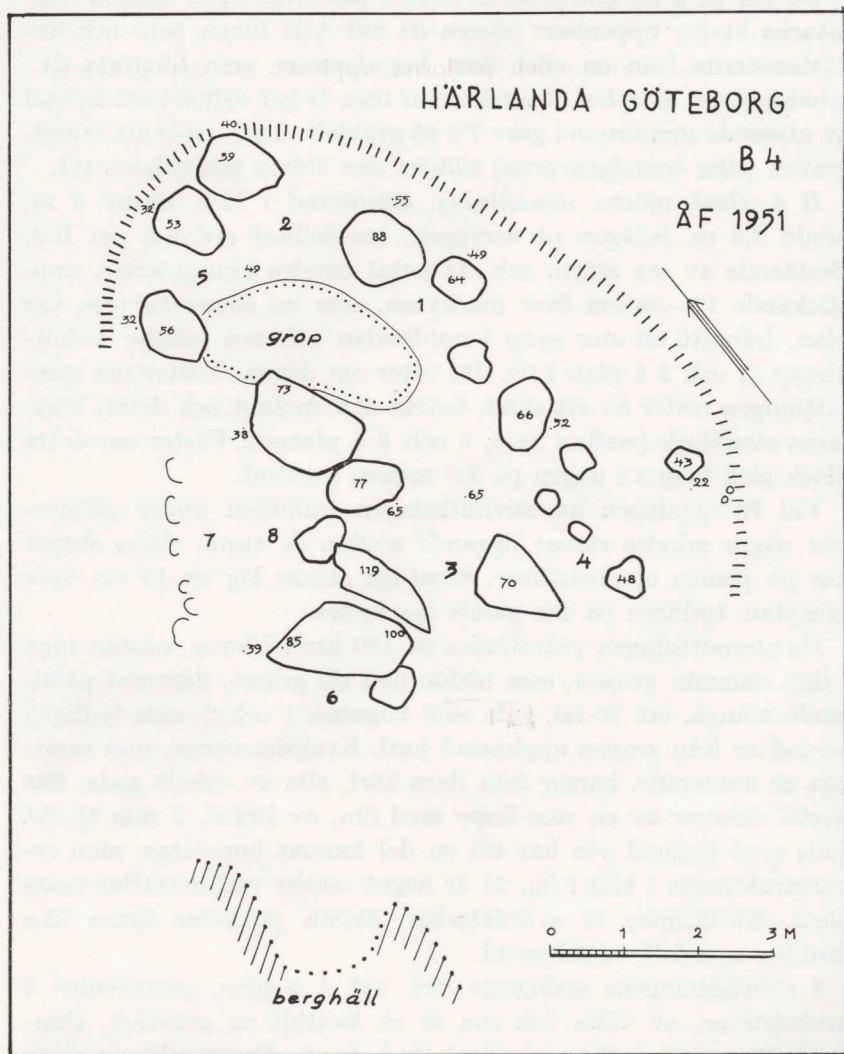

Fig. 19.

Bronsspännena tillhör 300-talet e. Kr. och den svarta lervasen preciserar gravens datering till detta århundrades mitt eller senare hälft.¹⁾

De vid nr 5 på gravgropens botten påträffade två brända benbitarna härrör uppenbart liksom de vid A-D funna ben- och lerkärlsresterna från en eller flera brandgravar, som förstörts då schaktgraven grävdes. Kantskärvan från D har tillhört ett lerkärl av utseende som urnan i grav 7:2 på gravfält A och visar att brandgraven (eller brandgravarna) tillhört den äldsta järnålderns tid.

B 4. Oval, ojämn stensättning, orienterad i N-S, längd 8 m, bredd 3,5 m, belägen på åsryggen, omedelbart sydväst om B 3. Bestående av sex större och ett antal mindre klumpstenar, uppstickande 12—35 cm över markytan, som ini stensättningen var plan, frånsett en stor grop i nordändan och två mindre förhöjningar (1 och 2 å plan i fig. 19) öster om denna. Väster om stensättningen rester av ett stort, borrarat och sprängt och delvis borttaget stenblock (mellan nr 3, 6 och 8 å planen). Väster om detta block gick berget i dagen på 2,5 meters avstånd.

Vid friläggningen av stensättningen framkom under grästorven några mindre stenar liggande mellan de stora; dessa stenar har på planen ej nivå-siffror. Samtliga stenar låg ca 10 cm över grusytan, tydligen på den gamla markytan.

Ini stensättningen påträffades ca 150 krukskärvor, nästan inga i den nämnda gropen, som nådde ned till gruset, däremot påfallande många, ett 70-tal, i de små högarna 1 och 2, som tydligen bestod av från gropen uppkastad jord. Krukskärvorna, som samtliga är oornerade, härrör från flera kärl, alla av enkelt gods. Ett flertal skärvor av en stor kopp med öra, av brunt, 5 mm tjockt gods med jämnad yta har till en del kunnat hopsättas, men rekonstruktionen i bild i fig. 21 är något osäker vad beträffar örats plats. Kärlformen är svår-daterbar, äldsta järnålder synes lika tänkbar som folkvandringstid.

I stensättningens sydligaste del, vid 4 å plan, påträffades 2 krukskärvor, av vilka den ena är en kantbit av gråsvart, glimmerhaltigt gods och med förtjockad kant. Denna skärva, som återgetts i profil i fig. 20 f (orienteringen dock ej helt säker) vill man datera till tidig, snarast keltisk järnålder.

Utöver keramik gjordes inga fynd i stensättningen.

¹⁾ J. Böe, Jernalderens keramik i Norge, Bergens Museums Skrifter Nr 14, Bergen 1931, s. 83 ff., 218 o.f.

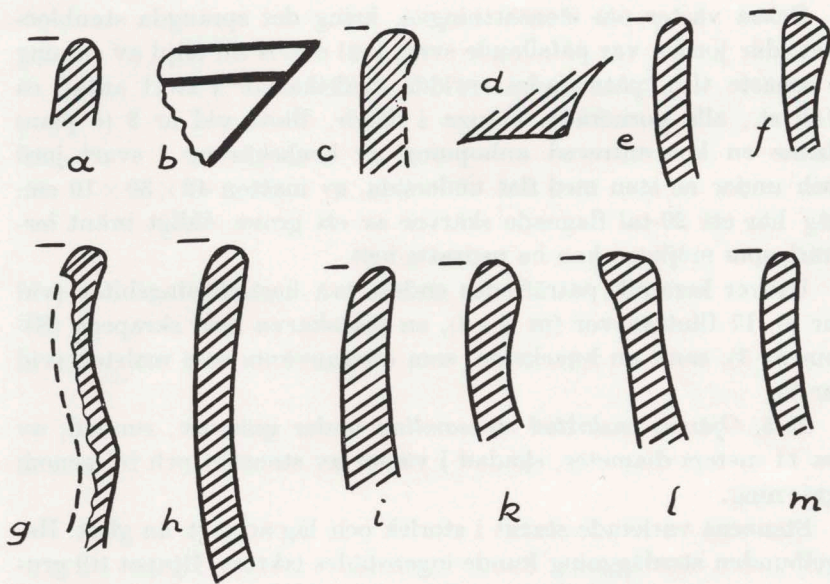

Fig. 20. Ornerad krukskärva (b från B 2) och profiler av krukskärvor, funna i B 2, B 4 och B 5 (med fyndplats angiven inom parentes): a (B 2), c – f (B 4), g – m (B 5). Skala 5/6.

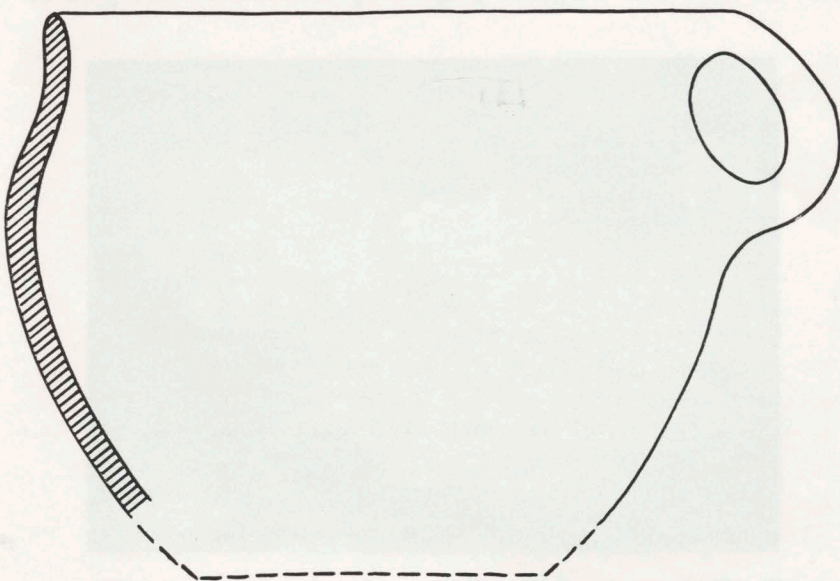

Fig. 21. Lerkärl med öra i B 4. Rekonstruktionsförsök. Skala 3/5

Också väster om stensättningen, kring det sprängda stenblocket, där jorden var påfallande svart (väl delvis till följd av eldning i senaste tid), påträffades spridda krukskärvor i stort antal, ca 150 st., alla oornerade, många i flagor. Blott vid nr 3 (å plan) fanns en koncentrerad anhopning av krukskärvor: i svart jord och under en sten med flat undersida, av måtten $42 \times 30 \times 10$ cm, låg här ett 20-tal flagnade skärvor av ett grovt, dåligt bränt lerkärl, som möjligen kan ha nedsatts helt.

Utöver keramik påträffades endast två hartstättningsbitar (vid nr 8), 17 flintskärvor (nr 6—8), en flintskärva med skrapegg (SV om nr 3), samt en knacksten, som efteranvänts som malsten (vid nr 8).

B 5. Ojämn, enskiktad stensamling under grästorv, rundad, av ca 11 meters diameter, skadad i väster av stentäkt och ini genom grävning.

Stenarna varierade starkt i storlek och låg än tätt, än glest. Regelbunden stensättning kunde ingenstädes iakttas. Djupet till grusets yta varierade mellan 15 och 40 cm.

På de ca 50 kvm som här undersöktes gjordes endast en iakttagelse värd att notera: i sydvästligaste delen av stensamlingen, 1,5 m innanför dess slut, låg en stor, platt sten, $45 \times 40 \times 15$ cm, över en av stenar omgiven grop. Gropen innehöll svart jord av

Fig. 22. Stensamling B 5, t.v. delvis utgrävd, t.h. avtorvad. Från SV.
Foto Åke Fredsjö.

20 cm mäktighet. Mellan flera av stenarna i stenringen fanns lerklining. Åt det håll marken sluttade fanns en 10—15 cm bred lucka i stenringen, varifrån svart jord kunde följas ett stycke i en smal, ca 1 m lång, stenkantad ränna. Här torde det vara fråga om en ugn av något slag.

Inalles påträffades ett 80-tal krukskärvor, 1 liten bränd benbit, 15 flintskärvor och ett litet fragment av en dolk av flinta. Samtliga krukskärvor är oornerade, de flesta av högst enkelt gods. Av fint gods är endast 7 krukskärveflagor funna 2 m innanförstensamlingens slut i sydväst och lika långt från kanten på stenbrottet. Dessa har gråsvart, vid anträffandet blanksvart, slät yta; en kantbit, som visar skarp övergång från hals till buk, är återgiven i profil i fig. 20 g. Några andra kantbitar ses i fig. 20 h-m. Den enda benbiten påträffades tillsammans med 14 krukskärvor av ett stort grovt lerkärl i svart jord i nordligaste delen avstensamlingen, 0,5 m innanför kanten.

Tre mindre högar söder om B 5 visade sig vara i sen tid uppkastade jordhögar, antagligen avtorvningsjord vid stentakten.

Före närmare kommentar av gravfält B kan det vara befogat att rekapitulera de viktigaste resultaten från undersökningen av gravfält A. Att dessa båda gravfält kan, ja bör, sättas i samband med varandra synes nämligen uppenbart. På den mellanliggande, bredare delen av åsen, som nu är bebyggd och som tidigare till stor del var odlad, bör den bosättning eller de bosättningar som avsatt gravarna ha varit belägen.

På gravfält A finns två runda högar, A 1 och A 6, fem runda, fyllda stensättningar A 3—5 och 7—8 samt en plan stensamling, A 2. Den sistnämnda, belägen nordligast på gravfältet, skilde sig till tid och typ från de övriga. Den utgjordes av en schaktgrav med vapenutrustning från snarast 400-talet e. Kr. De runda stensättningarna innehöll brandgravar, som genom fynd av dräktnålar och en bältehake av järn och keramik kan dateras till den äldsta järnåldern. Av de runda högarna var den ena, A 1, skadad i centrum vid tidigare grävning och fyndlös, medan den andra, A 6, som av topografiska skäl bör vara den äldsta av gravfältets fornlämningar, innehöll en central urnegrav och flera perifera brandgravar, av vilka en, A 6:17, förutom brända ben och krukskärvor också gav en dräktnål av järn av på nordiskt område ti-

digare okänd typ men utan vidare daterbar till äldsta järnåldern.¹⁾ På grund av detta sekundärgravsfynd antogs den centrala urnegraven härröra från yngsta bronsåldern, trots att gravurnan själv inte medgav mer bestämd datering än yngsta bronsålder/äldsta järnålder. Till denna datering bidrog emellertid också den olikhet som förelåg emellan stensättningarna och gravhögen i fråga om antal brandgravar och förekomst av keramik. I dessa båda hänseenden, ett flertal gravar inom fornlämningen och rikedom på keramik, ägde nämligen högen A 6 en bestämd likhet med den största högen på gravfält B, B 1, som klart tillhör yngre bronsåldern.

Också på gravfält B faller en grav till tiden helt utanför de övriga, nämligen grav B 3, en förhållandevis rikt utrustad schaktgrav från 300-talet e. Kr. Likheten i gravanordning mellan denna kvinnograv och mansgrav A 2 är till och med så stor att man frestas tro att gravarna i stort sett är samtidiga och rent av tillhör ett gift par, med mannen gravlagd i A 2 och hustrun i B 3. Vid valet av gravplats för kvinnan har emellertid valts en plats som redan var upptagen av en brandgrav från äldsta järnåldern att döma av keramiken, varför graven förmodligen varit en rund stensättning som på gravfält A.

Gravfältets största fornlämning, högen B 1, belägen kant i kant med B 3, kunde på grund av läge och storlek förmodas vara gravfältets äldsta. Denna förmodan besannades vid undersökningen. Den här påträffades sekundärgrav B 1:6 med fynd av en rakkniv av klar bronsålderstyp uppfattades av mig, då den fanns, som tidigare skadad genom människors åtgörande. Den skadegörelse som konstaterades torde emellertid lika gärna kunna vara uppkommen vid ett ras i gravgropen. Något tvivel om denna gravs konstruktion finns under alla förhållanden inte. I en iordningställd grop i röset har nedsatts en stor lerurna med brända ben och en rakkniv och täckt av ett lerlock, varefter urnegropen upptill slutits med en stenhäll. Rakkniven saknar tyvärr handtaget, men detta bör ha varit böjt in över knivens rygg och spiralrullat. Kniven är inte av för femte perioden typisk form utan liknar mer vissa knivar från närmast föregående period. En datering av kniven

¹⁾ Liknande nålar har senare påträffats på Gotland; se E. Nylén, Kontakt erhallen mellan äldre och yngre förromersk järnålder, i *Fornvännen* 1962, s. 265, fig. 5:6 nederst t. h. och fig. 7:21, i vilket arbete nämnda nålar på Gotland dateras till ett yngre skede av äldsta järnåldern.

och därmed graven till period 4/5 synes därför berättigad. Det stora lerkäret är av för yngre bronsåldern, period 4/6, karakteristisk typ, "med konisk hals och klar uppdelning mellan buk och hals"¹⁾.

Förutom denna grav innehöll högen B 1 flera andra brandgravar, alla med obetydlig benmängd och alla utan närmare daterande fynd. Säkert synes emellertid vara att keramik hänförlig till järnåldern saknas. Ovan påtalades den likhet som består mellan denna hög och högen A 6 på gravfält A i fråga om riklig förekomst av keramik. Då krukskärvor ofta förelåg utan samband med brända ben i båda högarna torde offer ha förekommit i eller på högen.

De äldsta gravarna i högen B 1 synes otvivelaktigt vara de två fläckarna med spridda brända ben på högbottnen, nr 1 och 3. Det synes möjligt att de brända benen varit strödda över golvet av en helt försvunnen träkista. Att en enkel ram av stenar runt dessa benfläckar förekommit men förbisetts av mig vid undersökningen kan inte heller uteslutas som möjlighet. Är detta riktigt, skulle dessa båda gravar till sin typ tillhöra likbränningens första tid, då skelettgravstraditionen ännu var levande, och därför vara jämförbara t. ex. med den murade och av stenhällar täckta gravkista som häromåret påträffades i ett stort röse på Vetteberget på Tjörn²⁾ och som förutom några föremål av brons från period 3 innehöll fåtaliga brända ben på kistgolvet. Med ett uppfattande av dessa båda, i högens längdaxel belägna benfläckar som resterna av de gravar för vilka högen byggts skulle också förklaras varför högen, mot bruket under bronsåldern, icke är rund utan oval.

Också en fjärde grav i B 1 är av intresse, nämligen den centralt men ytligt belägna brandgraven nr 2, därför att det torde vara med denna grav eller den primära graven nr 1 som den här funna långsträckta stenen bör sättas i sammanhang. Att denna sten, den enda i sitt slag i hela högen, varit rest på högen, synes knappast kunna sättas i fråga.³⁾

¹⁾ Berta Stiernquist, *Simris II. Bronze Age Problems in the Light of the Simris Excavation. Acta Archaeol. Lundensia No 5. Lund 1961, p. 34.*

²⁾ Å. Fredsjö, *Kuballe vette — storbygge och gravfynd från bronsåldern, i Göteb. o. Bohusl. Fornm.fören. Tidskr. Fynd 1961, s. 26 ff.*

³⁾ Då inga fynd i högen B 1 talar för gravläggning i en framskriden del av järnåldern, då bruket att resa sten är vanligt, finns det knappast anledning förmoda att sekundärgraven B 1:2 skulle vara yngre än högens övriga gravar. Om resta stenar under bronsåldern, se t. ex. J. E. Forssander, *Bautasstenar från bronsåldern, i Medd. fr. Lunds univ. hist. museum 1940, s. 95 ff.*

Gravfältets övriga fornlämningar, B 2, B 4 och B 5, är det betydligt svårare att med säkerhet yttra sig om. Av den första återstod mindre än hälften, och har den haft en centralt belägen grav var denna borta. Den perifera lilla brandgravsrest som påträffades innehöll visserligen fragment av ett ornerat lerkärl — för övrigt det enda som framkom vid undersökningen av gravfältet frånsett den vackra lervasen i schaktgraven B 3 — men om dettas tidsställning har jag ingen bestämd mening, yngsta bronsålder/äldsta järnålder torde vara lika möjlig som romersk järnålder/folkvandringstid. Gravtypen, en plan stensättning av sannolikt rund form, är emellertid lik den på gravfält A förekommande, ehuru större och byggd av större stenar, vilket emellertid inte utesluter ett tidssammanhang. En extra källa till osäkerhet i denna grav liksom i högen B 1 och B 4 är den här förekommande svarta, sotbemängda fyllnadsjorden.

Den ovala, ojämna stenkretsen B 4 gav inga fynd av brända ben. Då möjligheten skelettgrav får anses utesluten, eftersom nedgrävning i åsgruset icke skett, kan man undra om B 4 verkligen är en grav. På grund av dess läge, på en mycket framträdande punkt på åsen, bör den vara äldre än brandgraven B 3, som är från äldsta järnåldern. Ingenting i fynden, frånsett en krukskärva som antagligen kan dateras till förromersk järnålder, talar emot en tidig datering. För en sådan torde väl också tala likheten med B 1 och A 6 i fråga om keramikmängd. Och ser man som möjlig en datering till yngsta bronsåldern/äldsta järnåldern för denna fornlämning, kan man inte undgå att uppmärksamma den lilla likhet som finns mellan densamma och de skeppsformiga stensättningarna.¹⁾ Men likheten är inte påtaglig eftersom spetsig stäv endast är för handen i sydändan, icke i nordändan, och stenarnas placering är oregelbunden.

B 5 slutligen torde snarast vara en bebyggelselämning.

¹⁾ Märta Strömberg, Die bronzezeitlichen Schiffsetzungen im Norden, Medd. fr. Lunds univ. hist. museum 1961, s. 82 ff.

FYND

1964

Göteborgs och Bohusläns
Fornminnesförenings
Tidskrift

Göteborg
Wettergren & Kerbers förlag

Göteborg

Göteborg 129

Härlanda

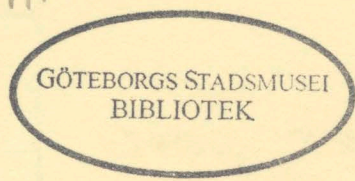
Gravfält B

Rapport 1963, 1968

Inv.nr 48716

[UNDERSÖKN. 1951]

Ark. Ark. Gbg. Kom.

GÖTEBORG
Göteborg 129, Härlanda

Gravfält B

INV NR GAM 48716

UNDERSÖKNINGSRAPPORT ÖVER ÅKE FREDSJÖS GRÄVNING 1951
(Publicerad i GAM årstryck 1963 / FYND 1964)

FYNDTABELL

PLANRITNINGAR

FYNDFOTO OCH RÖNTGENFOTO

GAM 1963-4

770/64

(Hr. 91/66)

Till
Riksantikvarieämbetet

./.

Härmed har Göteborgs arkeologiska museum äran överlämna ett exemplar av Fynd 1964 innehållande redogörelse för undersökning av gravfältet B i Härlanda, Göteborg, som utfördes av fil.dr Åke Fredsjö 1951; samtidigt bifogas Göteborgs musei årstryck 1951-52 med motsvarande redogörelse för gravfältet A samma-
städes. Museet hemställer värdsamt att dessa redogörelser får betraktas som rapport över förrättningarna, att de sistnämnda godkänns samt att de vid undersökningarna påträffade föremålen får införlivas med musei samlingar.

Göteborg den 23 november 1964

På musei vägnar

Carl-Axel Moberg

Göteborg 22.606

Härlanda

D nr

Inv nr 48716

Fyndförteckning för gravfält B. Uppställd nov 1968 efter Å. Fredsjös uppsats i Gbgs och Bohusläns fornminnesförenings tidskrift FYND 1964 och uppgifter i fyndbackarna.

Gravhög B 1:

Inv nr 48716:

Nr 1	Brända ben	högens botten	42
	Keramik		2
	Flinta		32
	Kol		52
2	Keramik		23
	Flinta		33
	Lerklining		31
	Brända ben		43
2a	Keramik	mellan nr 1 och 2,	4
	Flinta	ovisst djup	34
	Kol		53
	Brända ben		44
3	Keramik	högens botten	5
	Brända ben		45
4	Keramik		6
	Brända ben		46
5	Keramik		7
6a	Keramik	} Ovanpå flat sten	8
	Brända ben (saknas 22.11.68)		47
b	Keramik	} vid S kanten av samma sten	9
c	Rakkniv av brons		1
d	Keramik	} under samma sten	10
	Brända ben (saknas 22,11,68)		48
7	Keramik		11
	Flinta		11b
	Brända ben		49
	Kol		54
8	Keramik		12
	brända ben		50
9	Keramik		13
	Brända ben (saknas 22.11.68)		51
10	Keramik		14
11	Keramik		15

forts.

Nr 12	Keramik		16
	Flinta		16b
13	Keramik		17
14	Keramik		18
	Flinta		35
15	Keramik		19
	Flinta		36
16	Keramik		20
17	Keramik		21
	Flinta		37
18	Keramik		22
19a	Keramik		23
	b Keramik		24
	c Keramik		25
	d Keramik	samt omedelbart NV härom	26
	Flinta		38
20a	Keramik		27
	b Keramik		28
	c Keramik		29
	Flinta		39
21	Keramik	} spritt i SV kvadranten	30
	Flinta		40
22	Flinta	okänt fyndläge	41

Gravhög B2:

1	Keramik	} spritt i anläggningen	55
	flinta		56
	Kol		58
	Brända ben		57

Gravhög B3:

A1	Keramik	72
	2 Brända ben (över stenen)	83
	2 Brända ben (under stenen)	84
	3 Kol	90
B1	Flinta	78
	2 Brända ben	85
C1	Keramik	73
	2 Brända ben	86
D1	Keramik	74
	2 Brända ben	87

Gravhög B3:

Inv nr 48716:

E 1	Lerkärl		75	
2	Bronsfibula		59	
3	Fragment av bronsfibula		60	
4	Järnpryl		62	
5	Brända ben		88	
6	Spirallagd ring av brons		61	
7	Pärlor, 18 av bärnsten		70	
	4 av blått glas			
	1 av grågult glas			
	17 av gul glasfluss			
	11 av rödbrun glasfluss			
	1 av ljusgrönt glas med kvadratisk tvärsnitt			
8	Järnföremål		63	
9	Järnföremål		64	
10	Vävsvärd av järn		65	
11	Lerkärl, miniatyr		76	
12a	Sländtrissa av järn		66	
	b Järnnål		67	
	c Fragment av pärlor, 31 st.		71	
13	Hartstätning		80	
14	Hartstätning		81	
15	Fragment av järnkniv, 25 st. (ej omtalad av Fredsjö)		68	
16	Rest av järnkniv (läderkniv?)		69	
	Samtliga pärlor samlade under ett fyndnummer			
F 1	Hartstätning	}	82	
2	Flinta		spridda i anl.	79
3	Keramik		77	
	Brända ben		89	

Stensamling B4:

1	Keramik		91	
2	Keramik		92	
3a	Keramik	}	93	
b	Keramik		från schakt SoV om 3a	94
c	Flinta		103	
d	Kol		110	
4	Keramik		95	
5	Keramik		96	
6a	Keramik	}	97	
b	Flinta		S om sprängd sten	104

Stensättning B4:

Inv nr 48716:

7a	Keramik		98
b	Flinta		105
8A1	Keramik		99
A2	Harts		109
A3	Flinta		106
A4	Knacksten		108
8B	Keramik		100
9	Keramik	} från snedschaktet, NÖ-delen	101
10a	Keramik	} spritt i fyllningen	102
b	Flintavslag o avfall		107

Stensamling B5:

1	Keramik		111
2	Keramik		112
3a	Keramik		113
b	Flinta		117
4	Lerklining		115
5a	Keramik	} spridda fynd	114
b	Fragment av flintdolk		116
c	Flintavslag o avfall		118

KERAMIK INV NR 48716 22:606 Härlanda

inv nr	GODS				KÄRLDELAR						ORNERING	ANM.
	färg	magring	yta	tjocklek/mm	mynning	hals	buk	boten	övr.	hel		
:2	brun-grå-brun	medel fin	rabbad	7mm	1		1		7			
:3	grå-grå-grå	medel	obeh.	7mm					5			
:4	svart-grå-grå	fin	slät	8mm					1			
:4	- grå-brun	medel		7mm					1			utsidan avflagad
:5	brun-grå-grå	medel	obeh.	7mm					1			
:5	ljusbrun-grå-ljusbrun	medel	rabbad	6mm					3			
:6	ljusbrun-grå-ljusbrun	medel	obeh.	10-20mm	5				34+			svagt rundad mynningskant. Flera skärvor från kärlsidan, nära botten. 1 skärva m. sädeskorsnavtryck
:7	ljusbrun-grå-grå	medel	obeh.	9mm				1				
:8	brun-brun-brun	medel	rabbad	9mm				4	61			
:9	brun-grå-brun	medle	obeh	9mm					6+			1 fragm. av lock (hopsatt av 5 skärvor) m. fals
:10	brun-brun-brun	medel	slät xxxxx	9mm	1		3		38+			mycket flagigt gods
:11	brun-grå-grå	medel	obeh.	8mm	2				30+			mycket flagigt gods. Uppåt avsmalnande, lätt rundad mynningskant
:12	-brun-brun	medel	-	-					14			Mycket flagigt gods
:13	brun-grå-brun	medel	obeh.	7mm	2				11			mycket flagigt gods. Avsmalnande, svagt rundad mynningskant
:14	brun-grå-grå	medel	obeh.	7 mm					22			
:15	brun-grå-grå	medel	obeh.	7mm	1				20+			flagigt gods. Plan, utåtböjd mynningskant

inv nr	GODS				KÄRLDELAR					ORNERING	ANM.
	färg	magring	yta	tjocklek/ mynning	hals	buk	bot- ten	övr.	hel		
:16	brun-grå-grå	medel	obeh.	9mm	1		1	45	45		utåtböjd, tunn mynningskant. Plan botten
:17	brun-grå-grå	medel	obeh.	8mm				13	12		
:17	grå-grå-grå	fin	slät	6mm	1			1	k		svagt utåtböjd, något förtjockad plan mynningskant
:18	brun-grå-grå	medel	obeh.	8mm			1	45+			plan botten
:18	brun-brun-brun	fin	obeh.	4mm				1			
:18	brun, brun-brun	fin	slät	6mm				1			
:18	grå-grå-	medel fin	obeh.		1						flagad. Svagt utåtböjd, något rundad mynningskant.
:19	brun-grå-grå	medel	obeh.	9mm				8			
:19	grå-grå-grå	medel	obeh.	5mm	1						svagt utåtböjd, något välvd mynningskant
:20	brun-grå-grå	medel	obeh.	8mm				7			
:20	brun-grå-brun	medel	obeh.	8mm				1			
:20	brun-brun-brun	medel	obeh.	4mm				1			
:21	brun-grå-grå	medel	obeh.	8mm	3			12			svagt utåtböjd, något rundad mynningskant. På kärs ¹ sidan, två hål, det ena ca 17mm nedanför mynningen, det andra ca 10mm nedanför det förstnämnda. Hålens diam. 11mm.
:22	brun-grå-grå	grov	obeh.	10mm				17			
:23	brungrå-grå-grå	grov	obeh.	9mm	5			31			4 mynningsskärvor med rak, rundad kant, 1 med svagt utåtböjd, något rundad kant
:23	brun-grå-brun	medel	obeh.	8mm	1			2			avsmalnade, svagt utåtböjd kant
:23	brun-grå-brun	medel	obeh.	6mm	1			1			något rundad kant
:23	grå-grå-grå	medel	obeh.	7mm	2						plan mynningskant

inv nr	GODS			KÄRLDELAR						ORNERING	ANM.	
	färg	magring	yta	tjock- lek/mm	myn- ning	hals	buk	bot- ten	övr.			hel
:24	brun-grå-grå	medel	obeh.	8mm	2				20			1 plan mynningskant, 1 rundad kant.
:25	brun-grå-grå	medel	obeh.	8mm					4			
:26	brun-grå-grå	medel	Obeh.	10mm	1				19			något utåtböjd, rundad kant
:27	brun-grå-grå	medel	obeh.	8mm					25			
:28	brun-grå-grå	medel	obeh.	8mm	8				35+			3 med rundad, utåt något förtjockad kant, 1 med rundad utåtböjd kant 3 med plan, något utåtböjd kant
:29	brun-grå-grå	medel	obeh.	9mm	3				38			1 rundad, något utåtböjd kant 1 rundad kant 1 utåtvikt, plan kant
:30	brun-grå-grå	medel	obeh.	9mm	10			2	53			2 mynningsbitar med rundad kant 2 mynningskårvor m rundad, utåtböjd kant 3 mynningskårvor med rundad, något för- tjockad utåtböjd kant. 2 mynningskårvor med plan kant 1 mynningskårva med avsmalnande rundad kant. Plan botten 1 ornerad skärva rundad mynningskant
:55	rödbrun-grå-rödbrun	medel	obeh.	7mm	1			1	30+	4a		
:72	grå-grå-grå	medel	obeh.	9mm					1			
:73	gråbrun-grå-gråbrun	medel	obeh.	7mm					4+			
:74	brun-grå-grå	medel	obeh.	8mm					10+			
:74	grå-grå-grå	medel	slät	6mm	2				2			Plan mynningskant
:75	grå-grå svart-grå		blank	4-5mm						1		Urna med bandformig hank, repstavslist i halsvecket. På skuldran ornering av våg- räta, lodräta och snedställda hålkälar. FYND 1964.

inv nr	GODS				KÄRLDELAR					ORNERING	ANM.
	färg	magring	yta	tjocklek/mm	mynning	hals	buk	boten	övr.		
: 75										1	miniatyrlerkärl
: 77	brun-grå-grå	medel	obeh.	7mm					10+	10+	flagigt gods
: 77	rödbrun-grå-rödbrun	medel fin	obeh.	7mm	1						plan mynningskant
: 77	svart-grå-svart	fin	glättad	3mm	1				2	2	något rundad mynningskant
r78 : 91	brun-grå-grå	medel	obeh.	8mm					25+	25+	
: 91	svart-svart-svart	fin	obeh.	6mm	3						rundad mynningskant
: 92	brun-grå-grå	medel	obeh.	10mm	2				21		plan utåtböjd mynningskant
: 92	grå-grå-brun	fin	slät	5 mm					1		
: 93	brun-grå-grå	medel	obeh	9mm					20+		
: 94	brun-grå-grå	medel	obeh.	7mm					19		
: 94	grå-grå-grå	medel	obeh.	7mm	2				2		1 plan, utåt något förtjockad, utåtböjd kant 1 rundad kant
: 94	grå-grå-brun	medel	obeh.	6mm					2		
: 95	grå-grå-grå	medel	obeh.	6mm	1				1		plan mynningskant
: 96	brun-grå-grå	medel	obeh.	9mm					13		
: 96	grå-grå-grå	medel	obehö	7mm	1				3		plan mynningskant
: 97	brun-grå-grå	medel	obeh.	6mm					4		
: 97	grå-grå-grå	medel	obeh.	6mm	1						uppåt avsmalnande mynningskant
: 98	brun-grå-grå	medel	obeh.	8mm	1				16		facetterad kant

inv nr	GODS			KÄRLDELAR					ORNERING	ANM.	
	färg	magring	yta	tjock- lek/mm	myn- ning	hals	buk	bot- ten			övr.
:99	brun-grå-grå	medel	obeh.	8mm					7		
:99	svart-grå-grå	medel	obeh.	8mm					1		
:100	brun-grå-grå	medel	obeh.	8mm	3				8		plan mynningskant
:101	brungrå-grå-grå	medel	slät	6mm	3				15+		utåtböjd, rundad, något förtjockad kant 1 skärva m. hank, 17 mm bred
:101	brun-grå-grå	medel	obeh.	7mm				2	25+		
:102	brun-grå-grå	medel	obeh.	8mm	1			3	25+		plan mynningskant, plan botten
:102	grå-grå-grå	fin	obeh.	6mm	8			2	2		2 rundad, något utåtböjd kant 2 rundad, utåt ngt förtjockad kant 2 rundad rak kant 1 uppåt avsmalnande kant med små, grunda fördjupningar
:111	svart-grå-	medel	slät	-	1		2		6		rundad uppåt avsmalnande kant
:112	brun-grå-grå	grov	obeh.	8mm					14		
:113	brun-grå-grå	medel	obeh.	7mm	2						plan kant, lätt rundad utåt förtjockad kant
:114	brun-grå-grå	medel	obeh.	9mm	3				45		rundad, ngt utåtböjd kant rundad rak kant rak, något utåtböjd kant 1 vulstformad skärva, ca 20mm i diam.
:114	brun-grå-brun	medel	obeh.	9mm					3		
:114	grå-grå-grå	medel	obeh.	8mm	2				2		rak, utåt något förtjockad kant
:114	grå-grå-grå	fin	slät	5mm	1				2		rundad, något utåtböjd kant
:114	röd-röd-röd	medel	obeh.	10mm					1		

HÄRLANDA GÖTEBORG

B 4

ÅF 1951

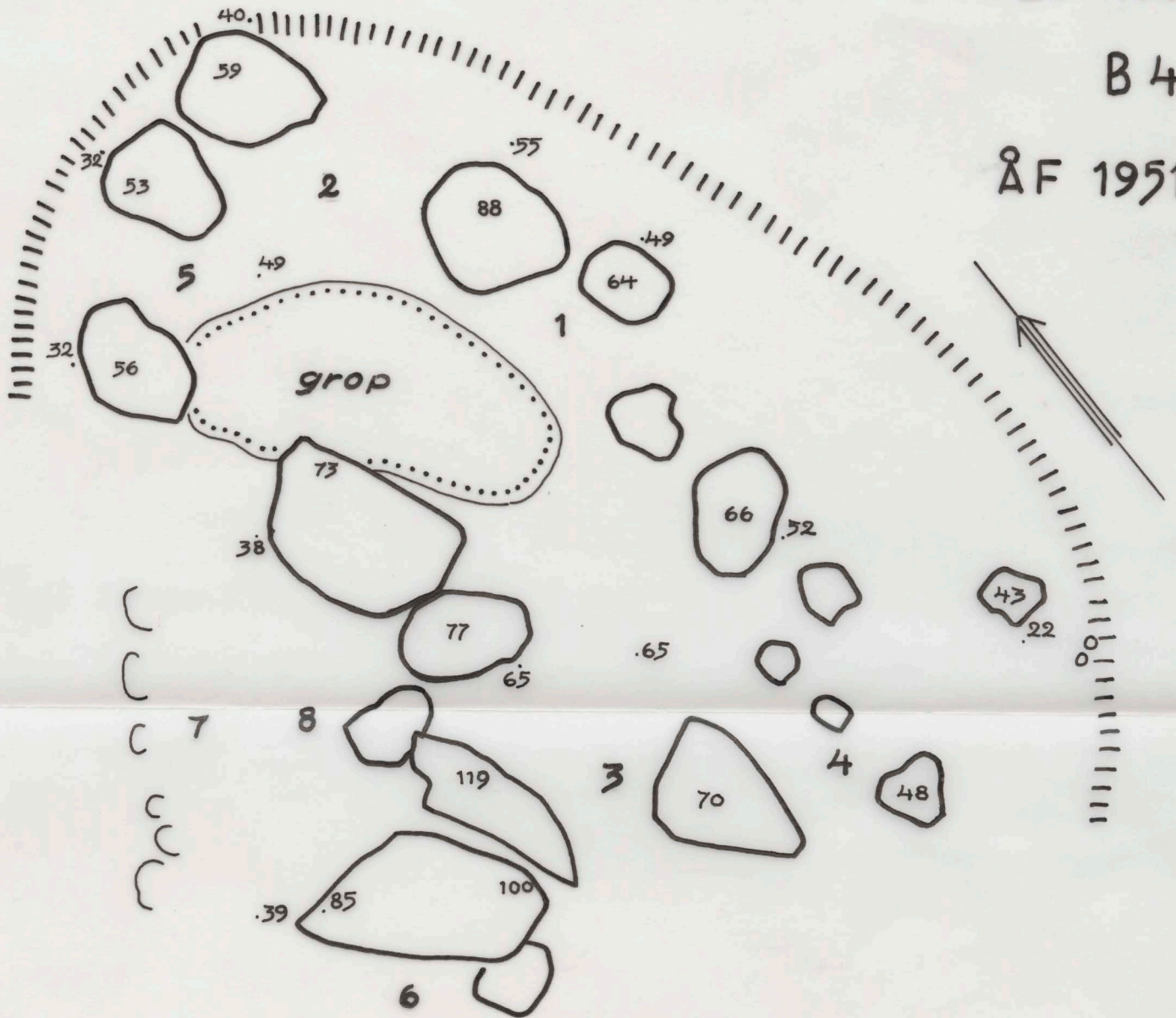

Fig. 19 4/10/64

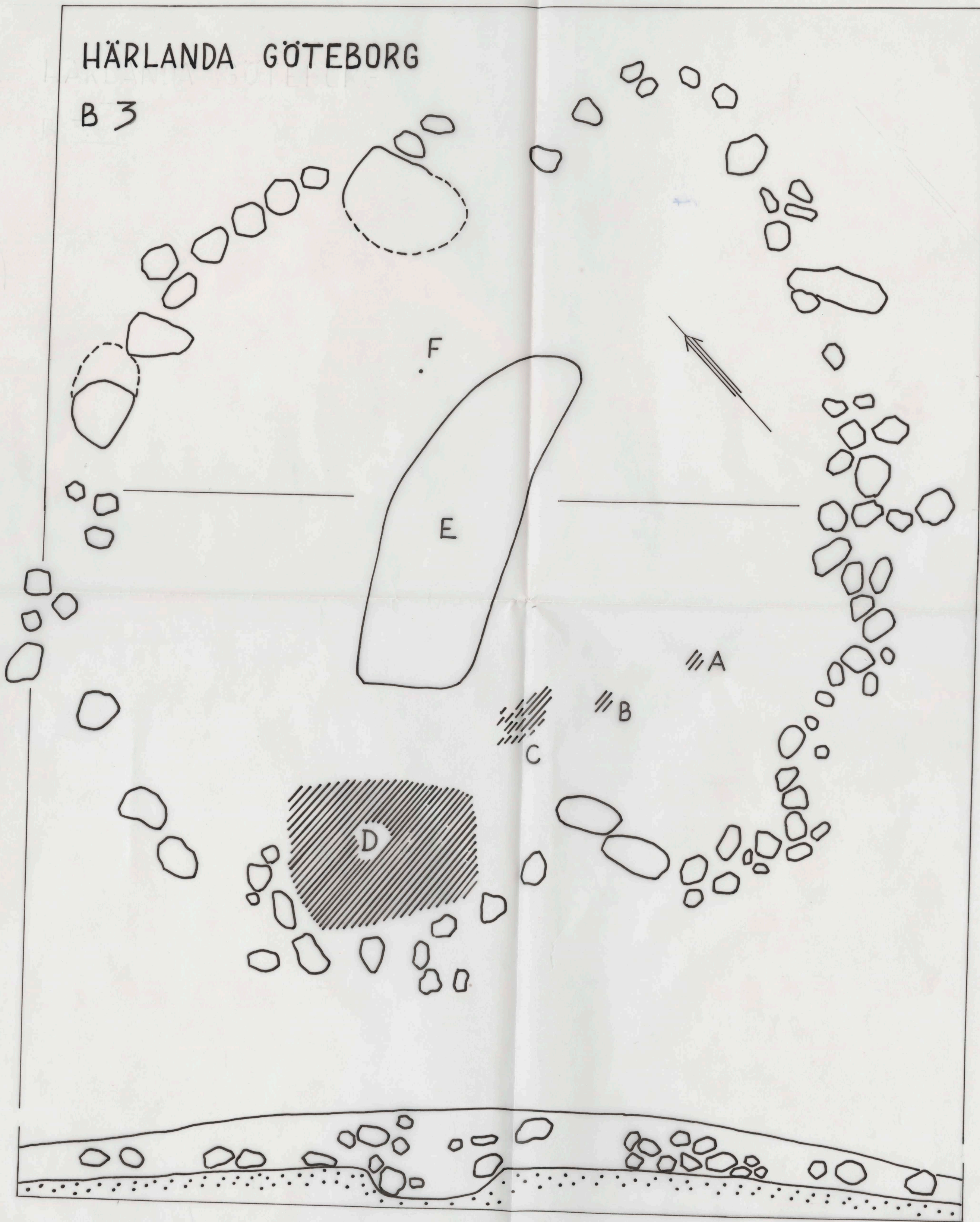
T.

Klichéens 11 cm bred

HÄRLANDA GÖTEBORG

B 3

0 1 2 3 4 M

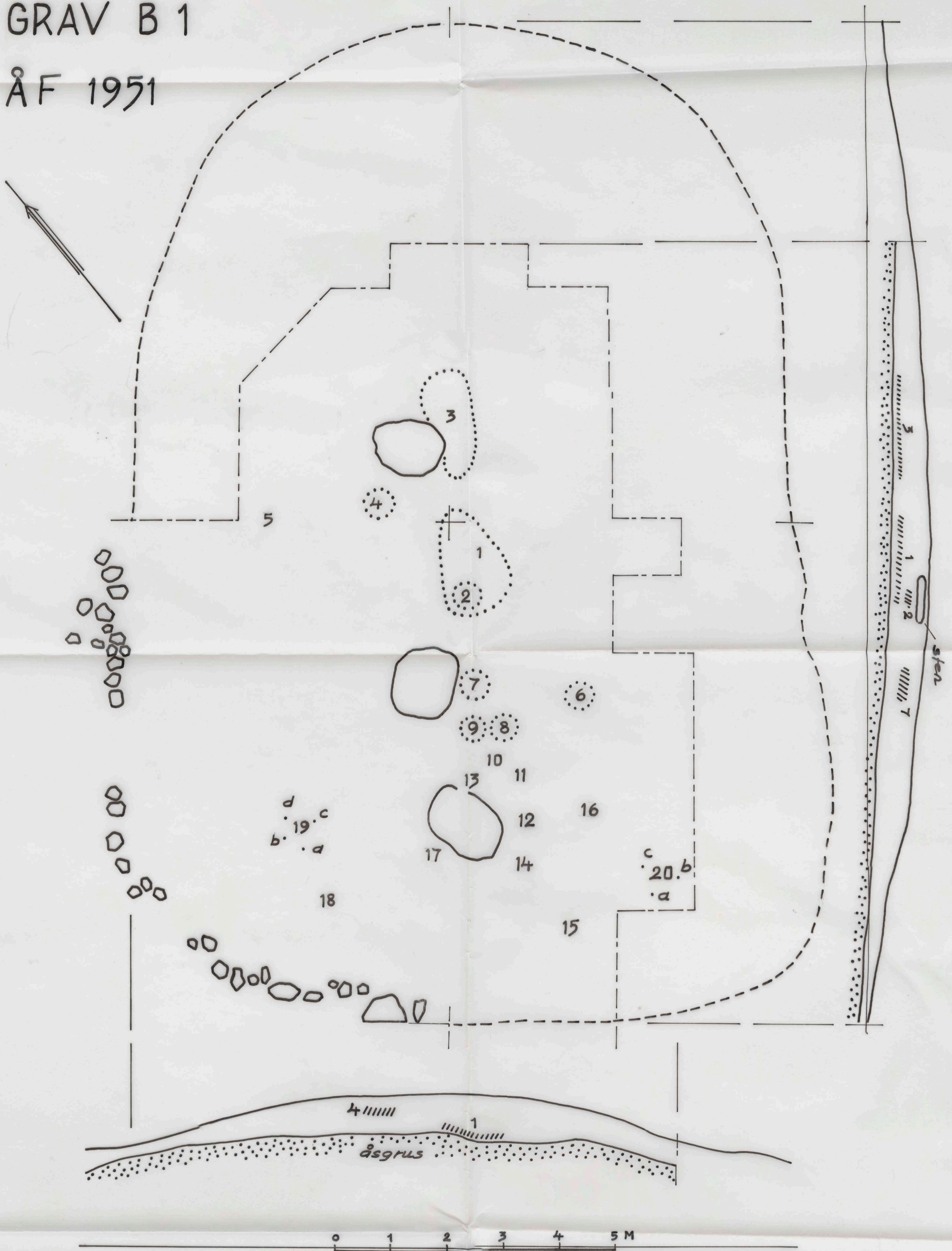
ÅF 1951

Klichéer 11 cm bred Fig. 15 1140/64

HÄRLANDA GÖTEBORG

GRAV B 1

ÅF 1951

Klischeron 14 cm bred

Fig. 11

22:606

GÖTEBORG
GÖTEBORG 129
HÄRLANDA
GRAVFALT B
GRAV B3/E

GÖTEBORG 129/0

INV.NR GAM 48716

Göteborg

Härlanda

Grav B 3

Schaktgrav E

Foto: Tage Ingvar (3 ex.)

GÖTEBORG
Göteborg 129, Härlanda
Gravfält B
grav B3:E

Inv nr GAM 48716

Foto Tage Ingvar, 1964

GÖTEBORG
Göteborg 129
Härlanda

gravfält B; grav B3:E

HÄRLANDA GÖTEBORG
B3

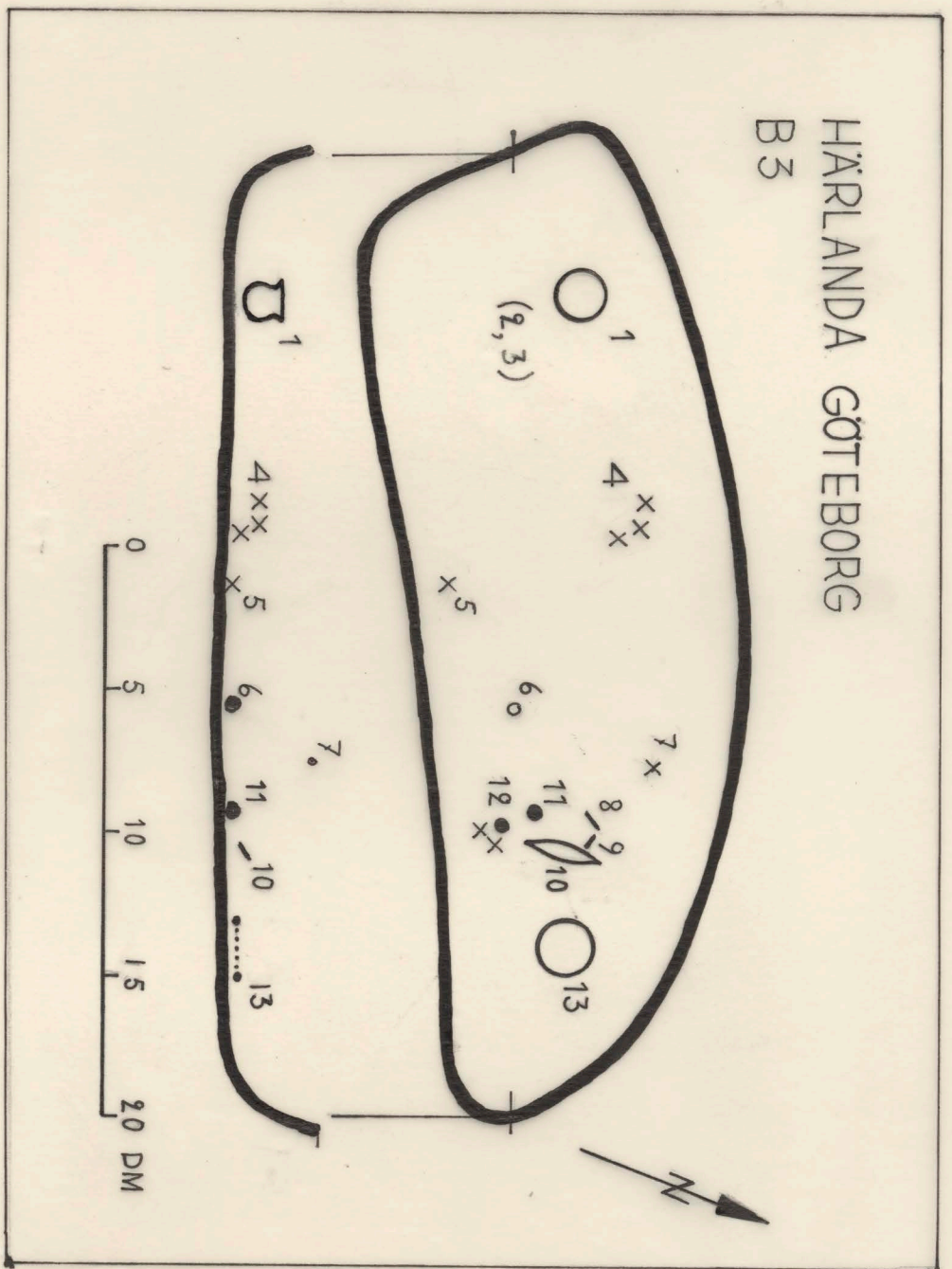
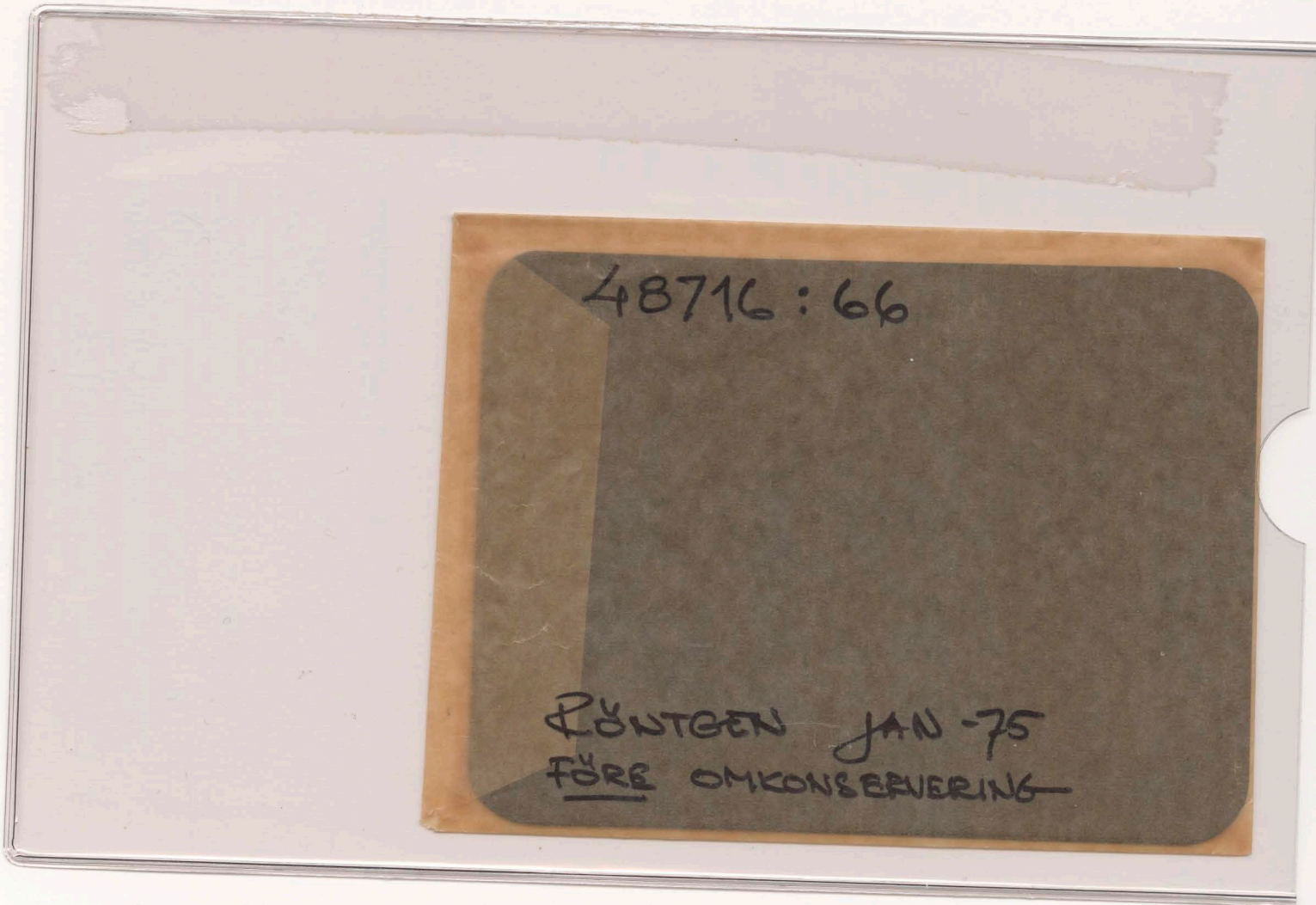

Fig. 16

Kilovan 11 cm

T

GÖTEBORG
Göteborg 129, Härlanda
gravfält B
grav B3
Inv. nr GAM 48716:66

Inv nr GAM 48716:66, sländtrissa (?) av järn. Röntgenfoto före om-
konservering, januari 1975. R-foto GAM.

Göteborg
Göteborg 129
Härlanda Gravfält

Foton från gravfältet och utgrävningen

Åke Fredsjö 1951

Göteborgsposten 1951

Göteborgstidningen 1951

Tage Ingvar (fyndfoto)

Göteborg

Göteborg 129

Härlanda Gravfält

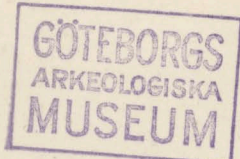
Foton från gravfältet och utgrävningen

Åke Fredsjö 1951

Göteborgstidningen 1951

Göteborgsposten 1951

Tage Ingvar, fyndfoto

Västergötland.
Göteborgs stad.
St. Härlanda.

Gravfält B.

N:r 1.

B 3524

Film n:r a 2545.

Från SO.

Foto Å. Fredsjö 7/5-51.

B 3525

Film n:r a 2546.

Sydvästra kvadranten avtäckt.

Från SSV. Hitm m 3 med hushicke i mitten.

Fotop Å. Fredsjö 8/5-51.

B 3526

Film n:r a 2547.

Detalj av föregående. Från S.

Foto Å. Fredsjö 8/5-51.

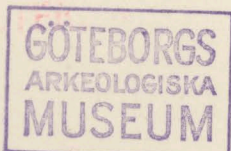
B 3527

Film n:r a 2548.

Profil. Mp(t.h.) -

Från S.

Foto Å. Fredsjö 9/5-51.

Västergötland.
Göteborgs stad.
St. Härlanda.

Gravfält B.
Översiktsbilder.

B 3520

Film n:r a 2541.

Gravfältet beläget på den svagt skymtande åsen t.v. om huslängan i mittplanet.

Från SO.

Foto Å. Fredsjö 19/5-51.

B 3521

Film n:r a 2542.

Gravfältet från NO. I förgrunden n:r 1.

Foto Å. Fredsjö 7/5-51.

B 3522

Film n:r a 2543.

Som föregående.

Från NO.

B 3523

Film n:r a 2544.

N:r 1 avtecknar sig mot huset. Mellan 1 och stenen hitom, som tillhör n:r 4, ligger n:r 3. Från SV.

Foto Å. Fredsjö 7/5-51.

Västergötland.
Göteborgs stad.
St. Härlanda.

Gravfält B.

N:r 1.

B 3528

Film n:r a 2549.
SV-kvadrantens hörn. Trästicken står i
antagna mitten. Från SV.

B 3529

Som föregående.

Film n:r a 2550.

Från SV.

B 3530

Jfr. foto a 2548.

Film n:r av 2551.

Från SSO

Foto Å. Fredsjö 9/5-51.

GÖTEBORGS
ARKEOLOGISKA
MUSEUM

Gravfält B.

N:r 2.

Västergötland.
Göteborgs stad.
St. Härlanda.

B 3531

Film n:r a 2552.

Från undersökningen.

Från N.

B 3532

Film n:r av 2553.

Tvärsnitt av stensättningen. Från N.

not. planen
14

GÖTEBORGS
ARKEOLOGISKA
MUSEUM

Västergötland.
Göteborgs stad.
St. Härlanda.

Gravfält B.
N:r 3.

B.3533

Film n:r a 2554.

Belägen mellan n:r 1 som undersökes
och de stora stenarna i förgrunden
som tillhör n:r 4. Från SSV.

Foto Å.Fredsjö 17/5-51.

B.3534

Film n:r a 2555.

Stenarna i södra hälften blottlagda
Från SV.

Foto Å.Fredsjö 18/5-51.

B.3535

Film n:r a 2556.

Som föregående.

Från SSV.

Foto Å.Fredsjö 18/5-51.

B.3536

Film n:r a 2557.

Stensamlingen (röset) kring mitten.
Från S.

Foto. Å. Fredsjö 21/5-51.

Västergötland.
Göteborgs stad.
St. Härlanda.

Gravfält B.

N:r 3.

B 3537

Film n:r a 2558.

Som föregående.

Från V.

Foto Å.Fredsjö 21/5-51.

B 3538

Film n:r a 2559.

Tvärsnitt i schaktgraven. Från SV.

Foto Å.Fredsjö 22/5-51.

B 3539

Film n:r a 2560.

Som föregående.

Från V.

Foto Å.Fredsjö 22/5-51.

B 3540

Film n:r a 2561.

Som föregående men med ett område i mitten av norra hälften av-täckt.

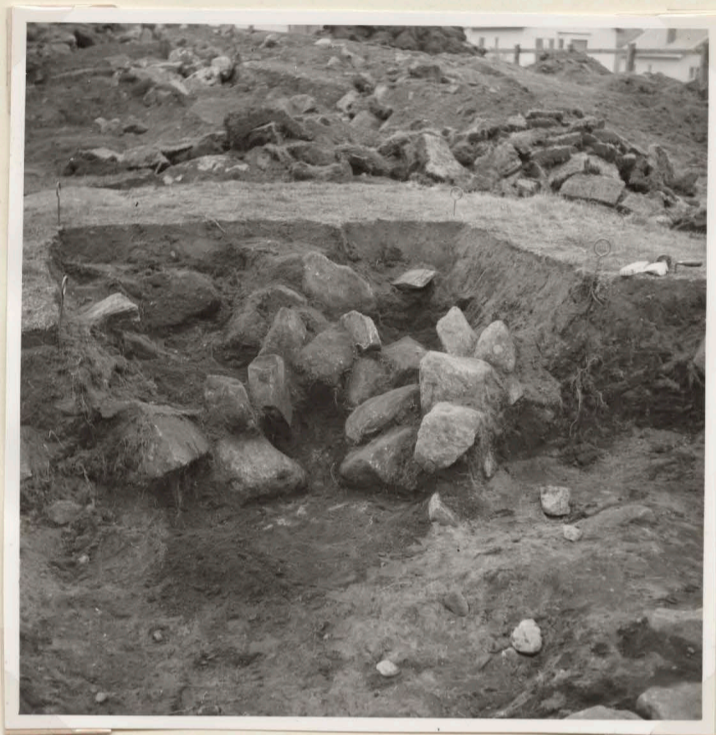
Från SV.

Foto Å. Fredsjö 23/5-51.

Västergötland.
Göteborgs stad.
St. Härlanda.

Gravfält B.
N:r 3.

B 3541

Film n:r a 2562.

Som föregående.

Från SV.

B 3542

Film n:r a 2563.

Norra delen av skelettgraven med föremål in situ.

Från VSV.

GÖTEBORGS
ARKEOLOGISKA
MUSEUM

Västregätland.

Göteborgs stad.

St. Härlanda.

Gravfält B§

N:r 4.

B 3543

Film n:r a 2564.

Med stenarna frilagda inom "Stenkretsen"
Från S.

Foto Å. Fredsjö 29/5-51.

B 3544

Film n:r a 2565.

Från undersökningen. Från S.

Foto Å. Fredsjö 30/5-51.

B 3545

Film n:r a 2566.

Från undersökningen utanför "stenkretsen"
Från SV.

Foto Å. Fredsjö 30/5-51.

GÖTEBORGS
ARKEOLOGISKA
MUSEUM

Västergötland.
Göteborgs stad.
St. Härlanda.

Gravfält B.

N:r 4.

B 3546

Film n:r a 2567.

Området inom stenkretsen undersökt och åter fyllt.

Från N.

B 3547

Film n:r a 2568.

Som föregående.

Från S.

Västergötland.
Göteborgs stad.
St. Härlanda.

Gravfält B.

N:r 5.

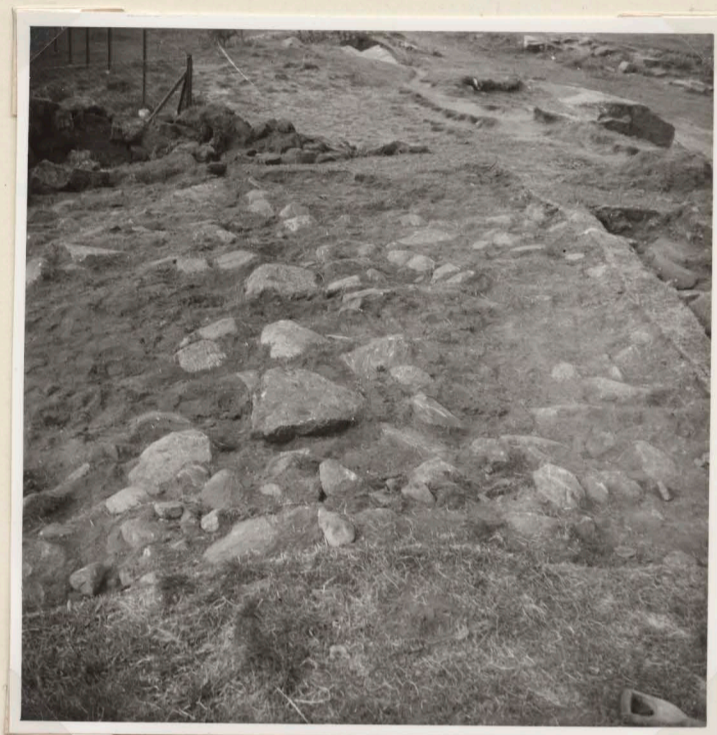
B 3548

Film n:r a 2569.

Från västra delen.

Från NO.

Foto Å. Fredsjö 24/5-51.

B 3549

Film n:r a 2570.

Från östra delen.

Från NO.

Foto Å. Fredsjö 25/5-51.

B 3550

Film n:r a 2571.

Som föregående.

Från SV.

Foto Å. Fredsjö 25/5-51.

B 3551

Film n:r a 2572.

Stenomgiven gröp, som täcktes av den stora ovanför liggande stenen.
Från SO.

Foto Å. Fredsjö 26/5-51.

GÖTEBORG ~~606/8~~

~~22.606~~

GÖTEBORG 129

Göteborgs stads fornminnen n:r 12-13.

8

GÖTEBORGS
ARKEOLOGISKA
MUSEUM

Västergötland.

Göteborgs stad.

St. Härlanda.

Gravfält B.

"N:r 6"

B3552

Film n:r a 2573.

I bildens mitt, framför busken, avtecknar sig en hög (n:r 6) vilken vid undersökning, visade sig vara en jordhög (hopkastad av - från tiden för stentakten ? - avbanad matjord).

Från N.

Foto Å.Fredsjö 28/5-51.

GÖTEBORG 129

Göteborgs stads fornminnen nr 12-13

Västergötland
Göteborgs stad
St. Härlanda
Grav B 1

neg. saknas

GÖTEBORG 129

Göteborgs stads fornminnen nr 12-

-13

Västergötland
Göteborgs stad
St. Härlanda
Grav B 1

neg. saknas

GÖTEBORGS
ARKEOLOGISKA
MUSEUM

Västergötland
Göteborgs stad
St. Härlanda

Göteborgs stads fornminnen nr 12-13
Gravfält B

9

Göteborgs-Tidningen den 8 maj 1951

Forngravarna i Källtorp från 400-talet grävs ut

Här håller Anton Arvidsson på att gräva i själva ätthögen.

I Källtorp påbörjades går utgrävningen av några gravhögar, som antas vara från 400-talet. Grävningarna leds

av amanuens Ake Fredsjö vid Göteborgs museum och beräknas vara avslutade om 14 dagar. **Forts. på sista sid.**

Gunnar Lindman skrapar och borstar bort jord från stenarna för att se om han kan finna något av intresse.

- Forngravarna -

Forts. från sid. 1

Området, inom vilka gravhögarna ligger, skall bli fritidsområde och man skall därför iordningställa dessa fornminnesmärken. Genom utgrävningarna kommer ett gammalt önskemål från fornminnesforskare att gå i uppfyllelse.

Högarna är de enda i Göteborg från denna tid. Man kan visserligen ännu inte med bestämdhet säga från vilken tidpunkt de härstammar, men man misstänker att de härrör från början på folkvandringstiden, d. v. s. 400-talet. Grävningens område är beläget vid korsningen av Ätthögs- och Torpagatorna.

GÖTEBORGS
ARKEOLOGISKA
MUSEUM

Göteborgs-Posten, torsdagen den 3 maj 1962

Hr Redaktör!

Kulturminne som bör vårdas

Den öppna platsen vid Attehögs-gatan med sina kulturminnen är ofta skräpig och myndigheterna tycks inte vara särskilt intresserade av att hålla den snygg.

De gamla ättehögarerna från tiden kring Kristi födelse.

Förhistoriska lämningar kan inte fridlysas, men de är skyddade enligt fornminneslagen. Det innebär att de inte får röras eller skylas över utan hållas i ordning. Ättehögarerna, vilka varit föremål för utgrävning och varifrån fynden överförts till museet, är rester från ett gravfält från brons- och järnåldrarna eller tiden före och efter Kristi födelse. Det är också den enda sammanhängande bybebyggelse Göteborg har minnen från.

Alla skäl finns alltså att platsen hålles i ordning. Om området tillhör staden bör det befrias från överflödigt gräs och på detta sätt hållas i ordning.

Fornminnesvän.